

Kritinis mąstymas: vienas prieš visus

Leontina Lesauskaitė

Investuotojas Paulius Goželskis sugeba nepasiduoti masių emocijoms ir tvirtai laikosi savo nuomonės tol, kol įsitikina priešingai.

Ar paprasta vienam eiti prieš visus – laikytis savo pozicijos net tada, kai visas pasaulis tau bando įrodyti priešingai? Kaunietis investuotojas Paulius Goželskis sako, kad išsiugdę valią ir pasitikėjimą savimi buvo nelengva, tačiau dabar jau daugiau kaip metai jis eina prieš srovę ir laukia palankios progos investuoti. Jis tiki, kad sunkmetis dar nesibaigė ir po kurio laiko daugumos pasaulio valstybių ekonomiką ištiks sąstingis. Todėl su nekantrumu klausomės meškos glėbyje besišildančio investuotojo P. Goželskio.

– Kada ir kaip susidomėjote investavimu?

– Investuoti pradėjau 2002 m. Kaip ir dauguma pradedančiųjų iš pradžių investavau į fondus – buvo paprasta investuoti, visos kainos kilo. Tačiau 2005 m. pradėjau investuoti aktyviai. Informaciją rinkau visur: žurnale „Investuok“, knygose, internete. Iki krizės viskas buvo labai gražu – dauguma pinigų laikė fonduose, kainos kilo, visi laimingi. Prasidėjus krizei jau turėjau sukaukęs pakankamai žinių ir iš biržos išėjau, kai kainos buvo pasiekusios pačią viršūnę. Krizė prasidėjo rugsėjį, o aš spalį išėjau su dideliu pliusu, buvau patenkintas savimi. Ir tada prasidėjo nelaimės. Per daug patikėjęs savo žiniomis, pradėjau prekybą skolintais vertybiniais popieriais (angl. „short sell“). Tada pakliuvau į kintamumo (angl. „volatility“) spąstus, jie išmušė iš vėžių. Riziką valdžiau teisingai, bet per trejus metus fonduose uždirbtą 30 % pelną iššvaisčiau per kelis mėnesius. Tai buvo skaudus smūgis, kartu ir gera pamoka. Džiaugiausi bent tuo, kad ver-

tybinių popierių biržose investavau tik 20 % turto, iš jo praradau apie 40 %. Suma buvo didelė. Tai dar labiau paskatino domėtis ir studijuoti ekonomiką. Per krizę vertybinius popierius keičiau retai, mažiau investavau, o daugiau laiko skyriau studijoms. Kai pajutau tvirtą pagrindą po kojomis, krizė buvo beveik pasibaigusi. Vėl teisingai numačiau krizės pabaigą, bet nesugebėjau iki galo tuo pasinaudoti. Investavau, tačiau vertybinius popierius išlaikiau tik 1,5 mėnesio, nors jų kainos kyla iki šiol.

– Ar investuojate Lietuvoje? Kaip apibūdintumėte Baltijos šalių vertybinių popierių biržą?

– Nei Lietuvoje, nei kitose Baltijos šalyse neinvestuoju. Čia investuoti apsimoka tik tuo atveju, jei turi galimybę prieiti prie vadinamųjų įmonių informacijos. Jei ne, tapsi manipuliacijos auka, nes mažoje rinkoje yra labai paprasta priversti investuotojus elgtis taip, kaip kažkam parankiau. Tam net nereikia didelių užsienio investuotojų, užtektų ir daug

lėšų turinčio Lietuvos verslininko, kad jis patumtų rinką taip, kaip jam patogiau. Be to, didelė vertybinių popierių prekybos apyvarta yra vienas svarbiausių dalykų siekiant išvengti manipuliacijų. Todėl pradedantieji investuotojai patarčiau pradėti nuo didelių kompanijų ir didelių šalių.

MANIPULIUOJA DIDIEJI

– Kaip skaidote savo vertybinių popierių portfelį?

– Portfelio išskaidymas yra labai sveikas ir sveikintinas dalykas, bet šiuo metu nerandu tokios turto klasės, kurią galėčiau vadinti patikima. Iš aukso yra išpūstas didžiulis burbulas, nekilnojamojo turto situacija yra taip pat abejotina. Tokia situacija susidarė dėl nuolatinio pinigų kiekio rinkoje (likvidumo) didinimo. Abejoju, ar vien tai gali išspręsti visas pasaulio makroekonominės problemas – sukurti naujas darbo vietas, paskatinti ekonomikos augimą. Laikini pinigų spausdinimas problemą lyg ir išsprendžia, bet pradeda kvepėti kita bėda – brangstančiomis žaliavomis. Čia ir paaiškėjo, kad pinigų kiekio didinimas nekuria naujų darbo vietų, jis skatina žaliavų kainų augimą, kuris ateityje gali smarkiai sumažinti vartojimą.

Skolinimasis neveikia taip, kaip veikė prieš krizę. Be to, skatinant pinigų kiekio didinimą, investicijų išskaidymas praranda prasmę: didėjant pinigų kiekiui visos rinkos kyla, mažėjant – visos krenta. Tuomet portfelio išskaidymas praktiškai neveikia. Dabar susiklostė situacija, kad visos turto klasės arba kyla, arba krenta, todėl diversifikacija (išskaidymas) nebetenka prasmės. Galima įtarti, kad vyksta pasaulinio lygio manipuliacijos. Turiu omenyje centrinių bankų pinigų spausdinimą ir dirbtinį infliacijos skatinimą, kartu ir santaupų nuvertinimą, didelių pasaulinių kompanijų lobizmą. Smulkūs verslai bankrutuoja, stambūs, atvirkščiai, stiprėja susižerdami jų klientus, gaudami ypač pigų finansavimą ir valstybinius užsakymus, dėl bedarbystės smarkiai sumažinę savo sąnaudas. Rinkos kyla, nes biržose prekiaujama tik didelių bendrovių akcijomis. Visa tai ir dar didelė bedarbystės problema, manau, nėra sveikos ekonomikos požymių.

Nesu įsitikinęs, kad šiuo metu reikia investuoti ilgam.

Pastebiu ir smulkių manipuliacijų. Geras pavyzdys – sidabras. Dar anksčiau suradau kelis straipsnius, kuriuose nurodoma, kaip JAV bankas „JPMorgan Chase & Co“ manipuliuoja sidabro kainomis. Pasak kai kurių analitikų, šiuo metu sidabro kaina yra dirbtinai sumažinta keliasdešimt ar net šimtą kartų. Tik neseniai jo kaina stipriai šoktelėjo. Anksčiau maniau, kad dėl Lietuvos mažumo tik čia įmanomos manipuliacijos, o dabar supratau, jog pasaulyje vyksta tie patys procesai, tik didesniu mastu.

Todėl nusprendžiau investicijas nukreip-

nukelta | 10 p.

◀ atkelta iš 8 p.

ti į valiutas, nes manipuluoti valiutomis yra beveik neįmanoma – ši turto klasė turi labai didelę prekybos apyvartą. Šiuo metu prekyba valiutomis sudaro didžiąją mano investavimo dalį, dar šiek tiek turiu skolintų vertybinių popierių, kuriuos esu pardavęs („Short“ pozicija), nes tikiu, kad sunkmetis dar neibaigė ir vertybinių popierių kainos kris.

– Ar turite investavimo strategiją?

– Investuodamas remiuosi technine ir fundamentaliąja analize. Elioto bangų teorija įdiegė suvokimą, kad negali būti amžinos krypties į vieną pusę. 2007 m. kainų viršūnę užčiuopti padėjo intuisija, nes tuo metu mano žinios buvo dar per silpnos ir jomis remtis negalėjau. 2008 m. „dugną“ numačiau remdamasis Elioto bangomis, tačiau ypač padėjo kelių analitikų apibūdinti rinkos „dugno“ požymiai, vienas jų – visus be išimties apėmusios pesimistinės nuotikos. Nepasiduoti pesimistinėms nuotaikoms buvo sunku: nemigos naktys, nuolatinės mintys ir kartkartėmis prasiveržiančios abejonės, ar tikrai nusprendžiau teisingai. Reikėjo dirbti su savimi psichologiškai. Tam pasitelkiau knygas, nuolat kaupiau stiprybę ir ugdžiau pasitikėjimą savimi. Dabar galiu pasakyti, kad man pavyko – jau metus einu prieš srovę ir jaučiuosi gana gerai.

NEŽINO, KUR TAI NUVES

– Kaip vertinate šios dienos ekonominę situaciją?

– Atradau labai įdomią statistiką, kurios duomenys rodo, kad nuo 2000 m. iki 2010 m. JAV darbo vietų sumažėjo, lyginant su bet kuriuo dešimtmečiu nuo 1940 m. Skaičiai rodo, kad kiekvieną dešimtmetį nuo 1940 m. iki 2000 m. darbo vietų padaugėjo 20 %. Tačiau nuo 2000 iki 2010 m. pirmą kartą darbo vietų skaičius mažėjo. Tai rodo, kad pasaulyje produkcijos sukuriama per daug, kad plėstis nebėra kur. Todėl nors ir kiek didintume pinigų kiekį pasaulio rinkose, bandydami paskatinti gamybą ir verslo kūrimą, darbo vietų nekuriame, o laisvi

Investuotojo Pauliaus Goželskio gyvenimo aprašymas

Studijos

1987 m. baigė Kauno 44-ąją vidurinę mokyklą.
1992 m. baigė KTU Statybos ir architektūros fakultetą ir įgijo pramoninės civilinės statybos inžinieriaus specialybę.
2005 m. baigė ISM vadybos ir ekonomikos magistrantūrą vadovams.

Karjera

UAB „Petrolana“ (didmeninė prekyba) generalinis direktorius.
AB „Jūrės medis“ (medinių, statybinių konstrukcijų gamyba) generalinis direktorius.
„Bendros sąskaitos“ (juridinis pavadinimas UAB „Aservis“, veiklos sritis – komunalinės paslaugos) generalinis direktorius.
Šiuo metu asociacijos „Baltijos chemijos grupė“ ekonomistas, konsultantas.

◀ Aktyvų laisvalaikį mėgstantis Paulius Goželskis sako, kad didžioji jo aistra – ekonomika. Jai jis skiria labai daug laiko.

pinigai nukeliauja į aktyvus. Mano supratimu, pasaulio rinkoje yra bausis disbalansas. Viena iš pagrindinių priežasčių – valstybių centrinių bankų skatinama infliacija. Iš tiesų, nedidelė infliacija duoda teigiamą rezultatą, bet tik tada, jei ji vyksta „iš apačios“, t. y. gyventojai daugiau uždirba, skolinasi, daugiau perka, investuoja, suvartoja. Tačiau šiuo atveju infliacija sukuriama dirbtinai, didinant žaliavų kainas. Infliacija lyg ir yra: brangsta maisto produktai, kuras. Bet realus vartojimas kol kas nedidėja, nedidėja ir skolinimasis, nekuriamos naujos darbo vietos. Negaliu pasakyti, kuo visa tai baigsis, tačiau nemanau, kad krizė jau galutinai įveikta.

Geriau nudegti naudojant bandomąją sąskaitą ar investuojant mažesnes sumas nei iškart prarasti investavimo lėšas.

– Kaip vertinate prie bankroto ribos priartėjusių valstybių ar didžiųjų kompanijų gelbėjimą?

– Tikiu garsaus investuotojo Jimo Rogerso ir kitų tvirtinimu, kad reikia leisti bankrutuoti tiems, kurie negali „pavežti“. Turime Japonijos pavyzdį – valstybė susidūrė su ta pačia problema, su kuria dabar kovoja pusė pasaulio. Ji išgelbėjo visus bankus, bebankrutuojančias didžiąsias įmones, tačiau

teigiamo rezultato tai nedavė. Kompanijos ir toliau vykdė veiklą, bet nebesugeba atkurti tos galios, kurią turėjo anksčiau.

– Minėjote, kad beveik nedirbate Lietuvos vertybinių popierių biržoje. Ji jums yra nepatraukli. Per ką investuojate užsienio rinkose?

– Patraukliausia „Interactive Brokers“ siūloma sistema, nes per ją galiu patogiai ir saugiai investuoti į daugelį produktų beveik visose pasaulio šalyse.

KOL NEGAUSI PER NAGUS

– Ką patartumėte pradedantiesiems investuotojams?

– Pirmiausia patarčiau pradėti nuo bandomosios (demonstracinės) sąskaitos. Vėliau – nuo kuo mažesnių sumų. Sakoma, kad galima mokytis iš svetimų klaidų, bet šiuo atveju esu įsitikinęs, jog kol pats per nagus negausi, neišmoksi svarbių gyvenimiškų pamokų. Todėl geriau nudegti naudojant bandomąją sąskaitą ar investuojant mažesnes sumas nei iškart prarasti visas investuoti skirtas lėšas. Pasitikėkite ir patikėkite investavimo senbuviais. Dar geriau – išsirinkite patinkančią ar pagal mąstymo ir investavimo principus priimtinausią autoritetą ir nuolat skaitykite jo apžvalgas ar patarimus. Aš pats prenumeruoju kelių žinomų investuotojų analizės, naujienlaiškius, patarimus. Už nedidelį mėnesio mokestį galima gauti tikrai vertingos informacijos. Žinoma, turėkite ir savo galvą.

– Ar galima gyventi tik iš investicijų?

– Gal ir galima, bet žinant, kiek rimtų,

protingų investuotojų tampa konsultantais, manau, kad nedaugelis uždirba vien investuodami.

– Kokio dydžio ilgalaikių investicijų grąža jus tenkina?

– 10 % – tokios grąžos tikėčiausi investuodamas ilgam, pavyzdžiui, į akcijas, nekilnojimąjį turtą. Tokiai investicijai galėčiau skirti nors ir 50 % savo turto, bet šiuo metu matau sistemingą riziką – kaip ir minėjau, viskas, kas šiuo metu brangsta, yra pinigų kiekio rinkoje dirbtinio didinimo pasekmė, o tai

Pasitikėkite ir mokykitės iš investavimo senbuvų.

gali pasikeisti. Jei valstybių centriniais bankams infliacijos rodikliai atrodys netinkami, jie bus priversti sumažinti pinigų kiekį (prekybos apyvartą) arba bent jau jo nebedidinti. Jei tuomet nebus rimto posūkio žemyn, stagnacija truks ilgai. Tada įmonių P/E (akcijos kainos ir pelno akcijai santykis) nukris iki realaus lygio – apie 10. Dabar yra per daug dideli lūkesčiai. Nesu įsitikinęs, kad šiuo metu reikia investuoti ilgam. Todėl kol kas laukiu ir investuoju iki 20 % turimo turto.

– Ar dalyvaujate investuotojų forumuose, susibūrimuose?

– Anksčiau aktyviau dalyvavau tinklalapio

traders.lt forume. Sunkmečiu čia galėjai rasti įdomios ir vertingos informacijos. Tačiau dabar čia daugiau paskalų, asmeniškumo, o ne vertingo bendravimo.

– Vadovavote kelioms įmonėms, esate susipažinęs su verslo pasauliu. Ar ši patirtis praverčia investuojant?

– Daugiausia žinių duoda ekonomikos studijos, nuolatinis domėjimasis įvykių priežastimis, informacijos paieška. Tačiau vadovavimo įmonėms patirtis padėjo suprasti, kurios bendrovės rinkoje gali turėti geresnes konkurencijos pozicijas, ji leidžia praktiškai prapasti vidinius įmonių veiklos procesus.

– Ką veikiate laisvalaikiu?

– Domiuosi aktyviu sportu – mėgstu slidinėti, važinėti dviračiu ir motociklu. Nuo vaikystės žaidžiu šachmatais. Pasirinkęs vieną sritį ją išnarstau iki paskutinio kaulelio, todėl labai daug laiko skiriu ekonomikai – tai mano aistra.

– Kaip atsirenkate vertingas knygas ir informacijas?

– Makroekonominės knygas atsirenkti padėjo dėstytojai. Sukaupęs daugiau žinių, galėjau pats atskirti, kuri informacija yra vertinga, o kuri ne. Iš pradžių, žinoma, perskaičiau labai daug šlamšto. Iš internete esančių šaltinių patarčiau peržvelgti tinklapį *iTulip.com* – čia galima rasti daug vertingos analitinės informacijos.

 Slidinėti nuo viršukalnių mėgstantis Paulius Goželskis teisingai numatė vertybinių popierių kainos viršūnę 2007 m., o vėliau – dugną.

„Biržos spekulianto memuarai“

Legendinio investuotojo
Jesse Livermore
istorija

Nors ši knyga parašyta 1923 m., tačiau „Biržos spekulianto memuarai“ iki šiol yra viena populiariausių ir labiausiai rekomenduojamų knygų apie investavimą. Ji patenka ir į daugelio autoritetų sudaromus „kiekvienam investuotojui privalomų knygų“ sąrašus.

Jau kelios skaitytojų kartos tvirtina, jog ši knyga jiems davė daugiau supratimo apie biržą ir investuotojų psichologiją nei ilgai kaupta asmeninė patirtis.

Knygoje nuosekliai aprašoma, kaip vienas garsiausių visų laikų spekuliantų J. Livermore'as po kruopelę kaupė patirtį ir tobulino savo prekybos sistemą. Nuo tada, kai būdamas vaikas, jis uždarbiavo perrašydamas akcijų kainas nedidelėje brokerių kontoroje, iki tol, kai vos tik stipriau krestelėjus kainoms, visi JAV dienraščiai pirmuose puslapiuose rašydavo, kad akcijos krenta (ar staiga kyla) dėl J. Livermore'o vykdomų operacijų.

Ilgą laiką buvo tikima, kad knygą parašė pats legendinis investuotojas (karjeros viršūnėje Didžiosios depresijos metu per labai trumpą laiką jis uždirbo 100 milijonų JAV dolerių), o autoriaus pavardė – tik legendinio spekulianto slapyvardis. Šiandien manoma, kad autorius tik redagavo paties J. Livermore'o užrašytą „prekybos akcijomis autobiografiją“.

Knygoje rasite ne tik smulkų daugelio prekybos operacijų aprašymą, bet ir tai, kuo remdamasis legendinis investuotojas priimdavo vienokį ar kitokį sprendimą, kaip suvokė situaciją, kaip, jo manymu, mąsto kiti investuotojai ir kaip reiktų vertinti rezultatus.

Knygą galima įsigyti 2 būdais:

Užsisakyti ją tiesioginiu pavedimu „Investuok knygyne“. Kaina 35 Lt (daugiau informacijos 21 p.) Knygą taip pat galite įsigyti „Baltų lankų“ ir Vagos knygynuose, didžiuosiuose IKI prekybos centruose.

Knygos minkštais viršeliais tiražas beveik pasibaigęs. Vasario pabaigoje prekyboje pasirodys antras knygos leidimas, kietais viršeliais, kainuos keliais litais brangiau.